סי' א ס"ק ב הקשו דהרי הסברות הפוכות דלר' יוסי דאין זה הפקר עד שיגיע לרשות זוכה א"כ אין כאן פטור הפקר ולרבנן דהוי הפקר מיד א"כ צריך להיות דפטור משום הפקר.
ובחזו"א שם ביאר דהאמהות של בצלים היינו דבר שאין מקפידין עליו אבל אינו מפקירו להדיא ולר' יוסי כיון שאינו מקפיד עליהם ומתיאש מהם חשיב הפקר ופטור אבל רבנן ס"ל דאי"ז הפקר כלל וחייב בפאה.
ובמקד"ד סי' סב ס"ק ג כתב לבאר ע"פ דברי הראב"ד בתו"כ דדין נשמר אינו תלוי האם הפרי עצמו הפקר אלא תלוי במין דכל שרוב המין נשמר חייב בפאה ואם רוב המין הפקר פטור מפאה. עמש"נ לעיל פ"א מ"ד. ולפ"ז ביאר דזהו טעמו של ר' יוסי דכיון שבדרך כלל מפקירין האמהות של בצלים אע"פ שהוא זכה בהן פטורים מפאה ולחכמים כיון דשאר הבצלים נשמרים לא חשיבי האמהות למין בפנ"ע וחייב בפאה דהו"ל נשמר.

ה. מלבנות הבצלים שבין הירק רבי יוסי אומר פאה מכל אחד ואחד, וחכמים אומרים מאחד על הכל

ביאור פלוגתתן

ג] כתב הר"ש והרא"ש שבין הירק. רבי יוסי סבר דירק כזרע אחר דמי ומפסיק ובריש פרקין רוצה לומר בירושלמי (ה"א) דבית שמאי דאמרי לעיל דזיתים מפסיקין בתבואה אתיא כרבי יוסי ומסיק בית שמאי מודו לרבי יוסי שאין דרך בני אדם להיות מכניס בצל בין הירק רבי יוסי לא מודה לבית שמאי שכן דרך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות. ובדעת חכמים עיין **דרך אמונה הלכות מתנות עניים פרק ג ס"ק סו** שכתב דלפי"ד הרמב"ם היינו ערוגות בצלים שהירק מפסיק ביניהן לא נחשב הפסק שדרך בנ"א לזרוע בצלים בין הירק ובלבד שירחיק כשיעור שלא יהא כלאים] ולא דמי לזרע אחר ואדרבה נראה כאילו רצה לזרוע הכל ביחד ורק עבור הירק הי' מוכרח להפסיק, ולפ"ד שאר הראשונים דערוגות בלא"ה אין מפסיקין קמ"ל דהירק אין מפסיק ולא דמי לזרע אחר.

פרק ג משנה ה

א. האחין שחלקו נותנין שתי פאות

האם נחשבת כשתי שדות, והאם הוא מה"ת

א] וביאר **הר"ש** נותנין שתי פאות. דכל חד וחד קרינא ביה שדך. ולעיל פ"ב מ"ה תנן קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה לכל. וכתב שם **במים חיים להגר"ח שמואלביץ** שמוכח משם דאין שתי בעלים מחלק לשתי שדות, אלא שכל אחת יש לו חיוב מחמת שזה שדה שלו.
אולם **בדרך אמונה באור ההלכה הלכות מתנות עניים פרק ג הלכה טז** ביאר כוונת הר"ש דכמו דדרשינן בירושלמי שדך לחייב על כל שדה ושדה ה"נ שני אנשים בודאי מחלק לשתי שדות, [וכ"כ **בביאור הגר"א על הירושלמי** דהוי ב' שדות] ועיי"ש שכתב דלפ"ז י"ל דהוא מה"ת, ושוב דן דאולי אי"ז רק מדרבנן ואסמכתא בעלמא. ומה"ט ניחא דבמכר חציה לא גזרו.

ב. חזרו ונשתתפו נותנין פאה אחת

במה איירי וביאר החידוש

ב] **הגר"א בשנות אליהו** ביאר כתב שנשתתפו קודם קצירה, ומשמיענו דכאן שאני מקלבון דהתם דינם כשחלקו פעם א' אף שחזרו ונשתתפו אח"כ לא יהיה דינם חלוק מתחלתם ואין להם דין שותפין אף אחר שנשתתפו. אבל כאן כשנשתתפו אין נותנים אלא פאה אחת.

ג. שנים שלקחו את האילן נותנין פאה אחת לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן פאה לעצמו וזה נותן פאה לעצמו

אם דין זה באחין או שותפין שחלקו

ג] וכתב **הרא"ש** אע"ג דאילן אחד הוא כיון שמתחלה לקח זה צפונו וזה דרומו ולא היו שותפין מעולם צריך כל אחד ליתן פאה, ונראה לי דאחין שחלקו את האילן שנותנין פאה אחת מדלא תני דין אילן באחין שחלקו. **ובמשנה ראשנה** כתב דכל דברי הרא"ש אמורים דוקא באחין שחלקו אבל שותפין שנשתתפו באילן ואח"כ חלקו נותנים שתי פאות, וכ"כ **בהגהות הגרי"ב**. אבל **בדרך אמונה פ"ג ס"ק ק"ל** כתב דאין לחלק בין אחין לשותפין, **ובציון ההלכה שם ס"ק רמה** דייק כן מדברי הרא"ש, ועי"ש שכתב לבאר דעת הרא"ש דב' בעלים מחלקים הוא מדרבנן ובכה"ג שאין ניכר החילוק לא גזרו.
ובשעורי הגרי"ד ביאר דברי הרא"ש דהנה לעיל הבאנו חקירת האחרונים בגדר הדין דב' בעלים נותנים שתי פאות האם היינו משום דע"י חילוק בעלים נעשו ב' שדות או כיון דלכל אחד יש חיוב בפנ"ע אין מפרישין מזה על זה. וכתב די"ל בדעת הרא"ש דב' הטעמים נכונים וב' דינים איכא בחילוק בעלים אמנם כל זה הוא בשדה דע"י חילוק בעלים נעשים לב' שדות משא"כ הכא בשנים שלקחו אילן אחד דאילן אחד אינו נעשה ב' שדות והא דנותנים שתי פאות היינו משום דהוי ב' בעלים ומחוייבים בשתי פאות ומעתה י"ל דכל זה הוא כשחילקו את האילן קודם שהתחילו לקצור אבל אם כבר התחילו לקצור ונתחייב האילן בפאה הרי חל חיוב אחד של פאה, ואף שעתה חילקו את האילן מ"מ אין כאן ב' חיובים ונותנים פאה אחת.

ד. המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל אחד ואחד א"ר יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל

ביאור ראשונים במתני'

ד] רש"י **חולין קלז. והר"ש והרא"ש** פירשו דהם אילנות שיש בהם פירות ומכרן לאחר ע"מ לעוקרן ולשותלם בפנ"ע בתוך שדהו ועתה הוא מלקט את הפירות ולכן אם לא שייר בעל השדה הלוקח נותן פאה מכאו"א. ופי' **הרא"ש** דכיון שאין לו בקרקע כלום ואף כדי יניקה כיון דעומדין להעקר אין השדה מצרפתן זה לזה וכל אחד נחשב כשדה בפנ"ע ולכן צריך להפריש פאה מכל א' אבל כששייר בעל האילנות הוא נותן פאה לכל.
וכתב **רש"י בחולין** דכששייר בעל השדה לעצמו נותן אף מן הזרעים על האילנות אבל כשלא שייר אין פאת הזרעים פוטרת את האילנות, אמנם **בר"ש** מבואר דאין פאת הזרעים פוטרת את האילנות ומ"מ כתב דכשהתחיל לקצור את התבואה נתחייבו אף האילנות.
ה] ועי' לעיל פ"ב מ"ה שהבאנו הקושיא דהרי זרעים ואילנות הוו ב' מינים וא"כ איך מפריש מזה על זה לרש"י ואף להר"ש איך קצירת הזרעים מחייבת את האילנות. וז"ל תורא"ש שם פרש"י דנותן פאה מן הזרעים ופוטר את האילנות, תימה הוא היאך יפטור פאת הזרעים את האילנות הא תנן בפ"ב דמסכת פאה הזורע את שדהו שני מינין אף על פי שהוא עושה גורן אחת נותן שתי פאות הזורע שני מיני חיטין אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן שתי פאות וכ"ש דפאת זרעים לא תפטור את האילנות, ורבינו שמשון פי' בפי' זרעים שהמוכר נותן פאה מן האילנות ששייר על האילנות

שמכר, ומיהו הכא משמע כפרש"י מדקאמר והוא שהתחיל בעל השדה לקצור משמע שמתחלת קציר הזרעים חל החיוב על האילנות ואי נותן פאה מן האילנות על האילנות א"כ לא חל החיוב עד תחלת לקיטת האילנות, וי"ל דשאני הכא שעיקר השדה הוא שדה הלבן אלא שעלו קלחי אילן מאליהן הנה והנה ומכרן לעוקרן עם פירותיהן הילכך זרעים עיקר ופוטרים את האילנות, ולא דמי לזורע שני מינין בשדה, גם לפי' רבינו שמשון ניחא כיון דזרעים עיקר חלה חיוב פאה על כל הגדל בשדה אף על פי שמפריש מן האילנות על האילנות. ועמש"נ לעיל מזה.

ו] אמנם **הרמב"ם בפיה"מ** דקלחי אילן הם צמחים ומשמע דאי"ז אילנות, וכן איתא להדיא בפיה"מ הנדמ"ח. וכתב **הרמב"ם הל' מתנות עניים פ"ג הי"ח** דמיירי שמכר מקומות מקומות משדהו להרבה אנשים ולכך כשמכר את כל השדה כל א' נותן פאה מחלקו, וכתב **הפר"ח מים חיים** דכיון שמכר להרבה אנשים הוי כאחין שחלקו שכל אחד נותן פאה בפני עצמו.

ה. אם בענין קרקע לחיוב פאה

ז] כתב **בתורת זרעים** מכאן מוכח דלחיוב פאה לא בעינן קרקע וכל שיש לו אילן או קמה מחוברת בלא קרקע מחויב הוא בפאה. וכן הוא להדיא בתוספתא דפאה פ"ב נכרי שמכר קמתו לישראל ליקצר חייב בפאה. וכן בפ"ג שם גבי עוללות תניא נכרי שמכר כרמו לישראל לבצור חייב בעוללות. וכן פסקה הרמב"ם בפ"ד ממת"ע הכ"ה. וכן מוכח ג"כ מדברי רבינו שמחה, הובא בש"מ בב"ק ד' צ"ד, גבי הא דתניא המפקיר כרמו וכו'. ועמש"נ לקמן מ"ו.

פרק ג משנה ו

א. רבי אליעזר אומר קרקע בית רובע חייבת בפאה, רבי יהושע אומר העושה סאתים, ר"ט אומר ששה על ששה טפחים, רבי יהודה בן בתירה אומר כדי לקצור ולשנות והלכה כדבריו.

כל מ"ד פוחת והולך

א] כתב **התוי"ט** לגבי השיטות במשנה, דכל אחד פוחת והולך בשיעור הקרקע מחבירו.

יסוד השיעורים במתני'

ב] **בשערי אמונה** כתב דשיעורים אלו אסמכתא נינהו, דבתורה כתוב שדך וכל אחד שיער בדעתו בכמה איכא חשיבות דשדה. והביא כדמות ראיה מלשון הר"ש 'ולית ליה גז"ש דשדך' דמשמע דהוי מן התורה, וכן **בריבמ"צ** משמע דהוי דאורייתא.

מקור ריב"ב

ג] הר"ש לא הביא מקור למ"ד כדי לקצור ולשנות. **ובתוס' חדשים** כתב דילפינן ב' קצירות מדכתיב ובקוצרכם את קציר ארצכם דמשמע שני קצירות כדרך הקוצרים ואז לא תכלה פאת שדך, אמנם **בשערי אמונה** כתב דילפינן מדכתיב ובקוצרכם וגו' לא תכלה פאת שדך לקצור דמדכתיב ב' פעמים קצירה בין בקצירת בעה"ב ובין לגבי פאה משמע דבעינן ב' קצירות אחד לבעלים ואחד לעני.

ב. ר"ע אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים

ביאור איך שייך חיוב פאה על כל שהוא

ד] הר"ש הביא דברי הירושלמי דמקשה איך יתכן שקרקע כ"ש חייבת הלא קודם שקצר שבולת אחת ליכא חיוב ואחר שקצר שבולת אחת אין לו פאה להפריש ומשני שגדל בה ה' שבלים בקנה אחד.

ובדרך אמונה פ"א הט"ו באור ההלכה ד"ה שבולת כתב להוכיח מזה דאין חייב בפאה עד שיקצור שבולת שלימה אבל אם קצר חצי שבולת פטור מפאה דאל"כ אמאי לא אמר בירושלמי דמיירי בקצר חצי שבולת. אמנם נסתפק שם לגבי הפאה עצמה האם סגי להפריש חצי שבולת או שצריך להפריש דוקא שבולת שלימה וכן בשאר הפירות האם צריך להפריש דוקא פרי שלם, עי"ש שהאריך בזה וכתב דכמו שבתחילת הקצירה חייב בקצירת שבולת שלימה דפחות מזה לא חשיב.

אם בענין קרקע לחיוב פאה

ה] **בירושלמי** מקשה וליתני קמה כ"ש חייבת פי' ואמאי תנן קרקע ומשני איידי בכורים נקט קרקע. ופי' **הגר"א** דחיוב פאה אינו תלוי בקרקע אלא אף אם יש לו קמה לחוד נמי חייב בפאה והא דתנן במתני' קרקע היינו משום בכורים דתלויים בקרקע, **וברש"ש** כתב להוכיח כן מדברי הראשונים לעיל מ"ה לגבי קלחי אילן דמיירי שמכר את האילנות ושייר לעצמו קרקע ואעפ"כ חייב בפאה ומבואר דחיוב פאה אינו תלוי בקרקע.

אמנם כתב דמדברי הרע"ב לקמן מ"ז שכתב דנקט קרקע משום ושאר הנך דלעיל משמע דאף בפאה בעינן קרקע, [וכן הבאנו לעיל מ"ה **מהתורת זרעים**] וכן הוכיח מדברי הרשב"ם ב"ב קנ שכתב דהא דבעינן בפאה קרקע כ"ש משום דכתיב שדך ומשמע דבעינן שיש לו קרקע.

ובתפארת יעקב על המשניות לעיל פ"א מ"ד כתב להוכיח מדברי התוס' בתמורה דף ו. שכתבו דהמפקיר כרמו ובבוקר השכים ובצרו חייב בפאה מיירי שזכה גם בקרקע אבל אם זכה רק בקמה פטור וכתב דהיינו משום דאין לו הקרקע ובעינן קרקע לחיוב פאה, וכן נקטו **הלחם שמים והתפארת ישראל לעיל מ"ה יכין אות כד ובפ"א בועז אות ד.**

ובאגרות משה יו"ד סי' ריח ענף ו' ובשיעורי הגרי"ד (בישורון ח"ח) כתבו דכל הנידון היינו לר"ע אבל לכל הנך תנאי שיש שיעור לפאה ודאי בעינן קרקע.

פרק ד משנה א-ב

א. הפאה ניתנת במחובר לקרקע בדלית ובדקל בעל הבית מוריד ומחלק לעניים רבי שמעון אומר אף בחליקי אגוזים

מקור דין מתני'

א] **הר"ש הביא ירושלמי**: כתיב לא תכלה פאת שדך בקצרך מכאן שהפאה ניתנת במחובר לקרקע יכול אפילו בדלית ובדקל ת"ל קציר מה קציר מיוחד שהקטן מושל בהם כגדול יצאו הדלית והדקל שאין הקטן מושל בהן כגדול. ויש ילפינן מן תעזוב הנח לפניהם תבואה בקשיה תלתן בעמיר תמרים במכבדות יכול בדלית ובדקל כן ת"ל אותם מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שאינם של סכנה ומוציא אני את אלו שהם של סכנה פירוש תמרים במכבדות אין סכנה בלקיטתן שאינן בראשו של דקל.